

دانستی‌هایی درباره عید سعید غدیر خم (۲)

تبریک و تهنیت غدیر

سنت دیرینه در غدیر، تبریک خاص آن است که مفاهیم والای این روز را بازتاب می‌دهد. امام صادق علیه السلام فرمود: «هرگاه در این روز، برادر مؤمن خود را ملاقات کردی، بگو: شکر خدای که ما را به این روز گرامی داشته و از مؤمنان و وفاداران به پیمانی قرار داده است که با ما بسته و ما را از منکران و تکذیب کنندگان روز قیامت قرار نداده است». امام رضا علیه السلام نیز فرمود: «در این روز به یکدیگر تبریک و تهنیت بگویید و هرگاه برادر مؤمن خود را ملاقات کردید، بگویید: سپاس خدایی را که ما را از تمسک کنندگان به ولایت امیر مؤمنان علی علیه السلام قرار داده است».

نیکی به دیگران

صاحب روز غدیر، امام علی علیه السلام درباره نیکی به دیگران در این عید فرمود: «در این روز [با نیکی و خیر فراوان، از آرزومندان و آنان که به دست شما چشم دوخته‌اند، بازدید کنید و در خوردنی‌ها و آنچه در دست و در توان دارید، با ناتوانان همسانی داشته باشید. پاداش یک درهم [هزینه کردن در راه خدا] در این روز، برابر صد هزار درهم در روز دیگر است. هر کس بدون درخواست برادر مؤمنش از او دل‌جویی و کارگشایی کند و با اشتیاق به او نیکی رساند، چون کسی است که در این روز، روزه گرفته و شبش به نیایش پرداخته است. کسی که در شامگاه روز غدیر، به روزه داری افطاری دهد، مانند کسی است که یک میلیون نفر را غذا داده است».

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در خطبه غدیره

رسول خدا صلی الله علیه و آله در خطبه غدیر، درباره موضوع‌هایی همچون توحید، نبوت، ولایت امام علی علیه السلام و لقب امیر مؤمنان برای آن حضرت، فضیلت‌های اهل بیت علیهم السلام، فضیلت‌های ویژه امام علی علیه السلام، قرآن، نماز، زکات، حلال و حرام و بیعت سخن به میان آورد. ایشان در بخشی از خطبه خود با اشاره به امامان دوازده‌گانه، درباره امام مهدی موعود علیه السلام فرمود: «بدانید که آخرین امامان، مهدی قائم از ماست. اوست غالب بر آیین‌ها. اوست انتقام‌گیرنده از ستم‌کاران. اوست فاتح قلعه‌ها و منهدم‌کننده آنها. اوست پیروز بر هر قبیله‌ای از اهل شرک و هدایت‌کننده آنان. اوست یاری

دهنده دین خدا. اوست که پیشینیان به او بشارت داده اند. اوست که به عنوان حجت باقی می ماند و بعد از او حجتی نیست».

نگاه به سادات

نگاه به سادات، دل را نورانی می کند. آنان فرزندان رسول خدا ﷺ و وابسته به آن حضرت هستند و درخشانی نور پیامبر از پیشانی شان نمایان است. امام رضا علیه السلام در مجلسی فرمود: «نگاه به فرزندان ما عبادت است.» یکی از حاضران پرسید: نگاه به امامان از نسل شما یا نگاه به همه فرزندان پیامبر خدا؟ امام فرمود: «نگاه به همه فرزندان پیامبر خدا علیه السلام عبادت است؛ تا وقتی از سیره ایشان جدا نشوند و به گناهان آلوده نگردند». کمال دین سادات، جزو خانواده پیامبر و از نسل پاک او به شمار می روند. همان گونه که اهل بیت پیامبر علیهم السلام جایگاه والایی نزد پروردگار دارند، مقام و شأن فرزندان آنان نیز در نگاه مردم با احترام و تکریم همراه است. بزرگداشت و احترام سادات از سوی مردم در همه زمان ها صورت می گیرد، ولی این امر در روز غدیر که زمان به ولایت و امامت رسیدن حضرت علی علیه السلام است، به فرهنگ خاصی در میان مردم تبدیل شده است. آنان با رفتن به خانه سادات و تبریک گفتن چنین روزی، احترام و اکرام خود را به ایشان آشکار می سازند. رسول خدا صلی الله علیه و آله در روایت های گوناگون، مردم را به گرامی داشت مقام سادات سفارش می کرد و می فرمود: «دوست داشتن اهل بیت من و فرزندانم، کمال دین است».

میراث ماندگار ولایت

اهل بیت پیامبر علیهم السلام، ادامه دهنده راه نبوت است و در کنار قرآن که برنامه آسمانی رستگاری و سعادت انسان ها به شمار می آید، روشن کننده راه هدایت و تفسیرگری آیات الهی است. فرزندان نیکوکار آنان نیز به دلیل اینکه ادامه دهنده نسل پاک اهل بیت پیامبرند، شایسته احترام ویژه ای هستند. بزرگداشت سادات در عید غدیر به اوج خود می رسد و مردم با تبریک ولایت امام علی علیه السلام در این روز به سادات، در واقع، آنان را میراث ماندگار اهل بیت علیهم السلام به شمار می آورند. رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: «من در روز قیامت، شفیع چهارتن هستم. آن که فرزندان و ذریه مرا گرامی دارد؛ آن که نیازهایشان را بر آورد؛ آن که برای حل مشکلاتی که گرفتارشان ساخته است، بکوشد و آن که با دل و زبان، دوستشان بدارد». تشبیه زیبا از آنجا که اهل بیت پیامبر به عنوان ارکان و ستون اسلام مطرح هستند، محبت و دوستی آنان نیز نزد خداوند پاداش فراوانی دارد و عذاب های دنیوی و اخروی را نیز از انسان ها دور

می‌کند. محبت ورزیدن به اهل بیت، روح و جان انسان را پاک و آراسته می‌سازد و قلب او را به سوی خوبی‌ها می‌کشاند. دوستی با فرزندان و نسل پاک اهل بیت علیهم‌السلام نیز از خوبی‌هاست.

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در تشبیهی بسیار زیبا می‌فرماید: «برتری خاندان و اهل بیت و ذریه من، مانند برتری آب بر چیزهای دیگر است. با آب است که همه چیز باقی و زنده می‌ماند؛ چنان‌که خداوند فرمود: هر چیز زنده‌ای را از آب پدید آوردیم، آیا ایمان نمی‌آورید؟ با محبت اهل بیت و خاندان و ذریه من است که دین کامل می‌شود».

احترام همگانی

جایگاه اهل بیت علیهم‌السلام و فرزندان پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در میان مسلمانان بی‌همتاست و هیچ خانواده و خاندانی چنین بزرگی، پاکی، احترام، ارزش و فضیلت را ندارد. آن‌ها سروران، پیشوایان و ستون‌های جامعه اسلامی‌اند. مسلمانان در هر دیاری به آنان چشم دارند و علم و ادب و سیادت را از آنان می‌گیرند. به یقین، در اسلام و شاید پیش از آن حتی در تیره‌های دوازده‌گانه بنی‌اسرائیل، خاندانی با این گسترش، عظمت و احترام از نظر کمی و کیفی پیشینه وجود نداشته است. اکنون سادات در کشورهای بسیاری زندگی می‌کنند و از احترام و شکوه برخوردارند. مراکش، اندونزی، یمن، عراق، مصر، سودان، افغانستان، ترکیه، شبه قاره هند و ایران از آن شمارند.

فرهنگ زیبا

عید غدیر از اعیاد ویژه اسلامی است که مسلمانان سراسر جهان آن را با شکوه و عظمت هر چه بیشتر در مقایسه با اعیاد دیگر جشن می‌گیرند. سنت و فرهنگ زیبای تبریک به سادات و رفتن به منزل و دیدار آنان، نمونه بارز بزرگی شأن و مقام والای اهل بیت پیامبر علیهم‌السلام است. مسلمانان با تبریک این روز به سادات، شروع ولایت و امامت علی علیه‌السلام را جشن می‌گیرند و آنان را فرزندان و ادامه دهنده نسل پاک ایشان معرفی می‌کنند. آنها با احترام و بزرگداشت به سادات در همه زمان‌ها به ویژه در این روز، محبت قلبی خود را به اهل بیت ابراز می‌دارند و با این کار اطاعت خود را از سخنان آنان مبنی بر احترام فرزندان پیامبر نشان می‌دهند.

بیان متن کامل خطابه غدیر توسط امام باقر علیه‌السلام

امام باقر علیه السلام در اوضاع خفقان بار بنی امیه، که غدیر در آستانه محو شدن بود و از آن واقعه عظیم فقط گاه گاهی جمله «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ» سینه به سینه می گشت، با پیدا شدن اوضاع اجتماعی خاص در آستانه انقراض بنی امیه، برای اولین بار شرح مفصلی از ماجرای غدیر را با متن کامل خطبه مفصل آن بیان فرمودند.

احتجاج اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله با غدیر

اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله در غدیر حاضر بوده اند بنابراین دفاع یاران باقی مانده پیامبر صلی الله علیه و آله از غدیر ارزش والایی دارد. در موقعیت هایی که صورت مناظره و اتمام حجت داشته و حتی از نظر اجتماعی برایشان خطرناک بوده، به گفتن حقیقت مبادرت ورزیده و از کتمان آن اجتناب کرده اند.

زید بن ارقم، ناقل متن کامل خطبه

زید بن ارقم کسی بود که در روز غدیر شاخه های درختان را بالای سر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نگه داشته بود تا هنگام سخنرانی حضرت به او اصابت نکند. طبعاً هنگام معرفی و بلند کردن دست امیرالمؤمنین علیه السلام توسط پیامبر صلی الله علیه و آله، از نزدیک شاهد ماجرا بود. او کسی است که متن کامل خطبه مفصل پیامبر صلی الله علیه و آله را در غدیر به خاطر سپرد و برای نسل های آینده بازگو کرد.

حذیفه بن یمان، راوی بلندترین روایت غدیر

حذیفه بن یمان یکی از اصحاب با وفای پیامبر صلی الله علیه و آله است که در غدیر حاضر بود. او مشروح ترین گزارش را درباره واقعه غدیر نقل کرده که شامل جزئی ترین مسائل مربوط به سفر حج و مراسم غدیر و نیز توطئه های منافقان است. حذیفه در طول عمر خود نیز چندین بار به ماجرای غدیر احتجاج کرد و از کسانی است که متن کامل و مفصل خطابه غدیر را حفظ کرد و به نسل های بعد رساند.

سُلَیْم بن قیس، اولین مبلغ غدیر در فرهنگ مکتوب

سُلَیْم بن قیس هلالی صاحب اولین کتاب در اسلام است. او این کتاب را در سال های اولیه بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله نوشته و واقعه غدیر را در جاهای مختلف کتابش به مناسبت های مختلف از قول افراد گوناگونی که در غدیر حاضر بوده اند، نقل کرده است. یک جا هم داستان مفصل آن ماجرا را از ابوسعید خدری نقل کرده است. بدین صورت

کتاب او، اولین موردی است که برای ابلاغ غدیر به نسل‌های آینده نوشتار را به کار گرفته و چه زیبا تأثیر خود را در طول چهارده قرن به ظهور رسانده است؛ چرا که تقریباً همه کتب حدیثی و تاریخی ما واقعه غدیر را از کتاب سلیم نقل کرده‌اند و خود کتاب هم تا امروز باقی است و به عنوان اولین مدرک مکتوب غدیر در میراث علمی اسلام می‌درخشد و متن عربی و ترجمه فارسی و اردو و انگلیسی آن بارها چاپ شده است.

حفظ غدیر به یاری شعر

شعر شاعران نقش مهمی در حفظ غدیر در طول زمان‌های ظلمانی داشته؛ چه قالب شعر پایدارتر است و مردم علاقه خاصی به آن دارند. از ساعتی که خطبه پیامبر ﷺ پایان یافت، حسان بن ثابت اولین شعر را در حضور آن حضرت سرود و این الگوی روشنی برای شاعران شد تا در طول چهارده قرن با هنر خود غدیر را حفظ کنند و آن را به نسل‌های بعد برسانند.

جلوه ادبی شعر غدیر

یکی از جلوه‌های ادبی غدیر شعرهای بسیاری است که درباره غدیر سروده شده است. این اشعار که به اصطلاح «غدیریه» نامیده می‌شوند، بسیار مورد توجه بوده، کتاب‌های مستقلی برای جمع‌آوری آن‌ها تألیف شده است. جلوه ادبی دیگر غدیر نثرهای داستانی و حماسی درباره غدیر است که در به تصویر کشیدن غدیر نقش مهمی ایفا کرده است.

تدوین کتب شعر غدیر

برخی اشعار مربوط به غدیر جمع‌آوری، و این اسناد ادبی غدیر را به صورت مجموعه‌های تنظیم و عرضه کرده‌اند. برخی از این کتاب‌ها مستقلاً درباره اشعار غدیر است که نمونه‌هایی از آن‌ها نام برده می‌شود:

□ الغدیر فی الکتاب و السنه و الأدب، علامه امینی؛

۲) شعراء الغدیر، مؤسسه الغدیر، بیروت؛

۳) الغدیر فی الأدب الشعبی، حسین بن حسن بهبهانی؛

۴) غدیریات، علامه امینی، (برگزیده از الغدیر)؛

- (۵) غدیریات هادفَه، سید طالب خراسان؛
- (۶) غدیر در شعر فارسی، سید مصطفی موسوی گرمارودی؛
- (۷) سرود غدیر، علامه سید احمد اشکوری، ۲ جلد؛
- (۸) شعرای غدیر از گذشته تا امروز، علامه محمد هادی امینی، ۱۰ جلد؛
- (۹) غدیر در شعر فارسی از کسایی مروزی تا شهریار تبریزی، محمد صحتی سردرودی؛
- (۱۰) پاسداران حماسه غدیر، پرویز عباسی؛
- (۱۱) بیعت با خورشید، اداره ارشاد خراسان؛
- (۱۲) در ساحل غدیر، احمد احمدی بیرجندی؛
- (۱۳) گلبنگ غدیر، محمد مهدی بهداروند؛
- (۱۴) دریا در غدیر، ثابت محمودی؛
- (۱۵) مهر آب خم، سید علی رضوی؛
- (۱۶) یک جرعه از غدیر، شعرای قم؛
- (۱۷) صهبای غدیر، شعرای هند؛
- (۱۸) ترانه غدیر، سید محمد رضا ساجد زید پوری.

آماري از گنپ شعر غدیر

غدیریه‌های عربی در کتاب شریف الغدیر در یازده جلد به صورت جامعی تدوین شده است. هم‌چنین کتاب شعراء الغدیر را مؤسسه «الغدیر» بیروت در دو جلد تدوین و چاپ کرده است. خطابه غدیر را عده‌ای از شعرای فارسی زبان به نظم آورده‌اند و در کتاب‌های سرود غدیر (۲ جلد) شعرای غدیر از گذشته تا امروز (۱۰ جلد) و غدیر در شعر

فارسی از کسائی مروزی تا شهریار تبریزی به صورت مبسوطی جمع آوری شده است. هم‌چنین برای نمونه چهار عنوان چاپی از نظم فارسی غدیر ذکر می‌شود:

(۱) خطبه الغدیر، اثر صغیر اصفهانی، با همکاری مرحوم عمادزاده.

(۲) خطبه غدیریه، اثر میرزا رفیع، که در سال ۱۳۱۳ق در هند چاپ شده است.

(۳) ترجمه (منظوم) خطبه غدیر خم، اثر میرزا عباس جبروتی قمی.

(۴) غدیر خم، مرتضی سرافراز، ۱۳۴۸ ش.

شعر غدیر در پاسخ به ادعای معاویه

امیرالمؤمنین علیه السلام قصیده‌ای سرودند که یک بیت آن درباره غدیر خم بود و طی نامه‌ای آن را برای معاویه فرستادند: **وَأَوْجَبَ لِي وِلَايَتُهُ عَلَيَّكُمْ رَسُولُ اللَّهِ يَوْمَ غَدِيرِ خُمَيْعِي**. پیامبر صلی الله علیه و آله در روز غدیر خم ولایت خود بر شما را، برای من واجب کرد. وقتی معاویه پاسخ امیرالمؤمنین علیه السلام را خواند گفت: «ای غلام، این نامه را پاره کن، تا اهل شام آن را نخوانند و به علی بن ابی طالب تمایل پیدا نکنند».

شعر غدیر در مجلس معاویه

روزی سه نفر از شعرا نزد معاویه جمع بودند: **طَرِمَّاح**، هشام مُرادی و محمد بن عبدالله **حَمِيرِي**. معاویه کیسه زری بیرون آورد و مقابل خود گذاشت و گفت: ای شعرای عرب، درباره علی بن ابی طالب شعری بگوئید، ولی جز حق نگوئید. من فرزند ابوسفیان نباشم اگر این کیسه را به کسی بدهم، جز آن که درباره علی حق را بگوید. **طَرِمَّاح** برخاست و درباره حضرت ناسزا گفت. هشام مرادی نیز ناسزا گفت. عمروعاص به حمیری گفت: اکنون تو بگو، ولی غیر حق مگو. سپس عمروعاص به معاویه گفت: قسم یاد کرده‌ای که این کیسه را جز به کسی که درباره علی حق بگوید ندهی. معاویه گفت: آری. حمیری برخاست و اشعار بلندی در مدح امیرالمؤمنین علیه السلام سرود که یک بیت آن درباره غدیر بود: **تَنَاسَوْا نَصْبَهُ فِي يَوْمِ خُمٍّ مِّنَ الْبَارِي وَمِنْ خَيْرِ الْأَنَامِيعِي**: نصب علی بن ابی طالب علیه السلام را در روز غدیر خم از سوی خداوند و از سوی بهترین مردم به فراموشی سپردند. معاویه گفت: تو از همه راست‌تر گفتی! کیسه زر را تو بردار!

۱) قطره‌ای از دریا، محمدحسین صفاخواه، انتشارات قدیانی، ۲ جلد. این کتاب، مجموعه داستان‌های کتاب ارزشمند غدیر، اثر جاودانه علامه امینی است و با توجه به ساختار داستانی در نظر جوانان و عموم، خواندنی است.

۲) حساس‌ترین فراز تاریخ، جمعی از دبیران دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. بخشی از سرفصل‌های این کتاب عبارت‌اند از: داستان غدیر، اهمیت غدیر در تاریخ، غدیر در کتاب خدا، عید غدیر، صحنه تاریخی غدیر، امواج غدیر و... .

۳) غدیر، برکه‌ای و دریایی، جواد نعیمی، سازمان تبلیغات اسلامی. این کتاب افزون بر قطعات زیبای ادبی درباره غدیر، در بخشی با عنوان چکاد بی کرانه دریا، به زندگی امیرمؤمنان علی علیه‌السلام پرداخته است.

۴) دریا در غدیر، سید حسن ثابت محمودی (سهیل)، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی. این کتاب مجموعه اشعار گوناگون غدیر در قالب‌های گوناگون است.

۵) ارمغان غدیر، سید عبدالله فاطمی‌نیا، انتشارات سروش. نوشتن چهل حدیث به عنوان سنتی برگرفته از اسلام، دانشمندان ما را از گذشته به این امر مفید وادار کرده است. همین سنت، استاد فاطمی‌نیا را به نگارش ارمغان غدیر خوانده که با همت انتشارات سروش به یک چهل حدیث زیبا تبدیل شده است.

۶) بعثت، غدیر، عاشورا، محمدرضا حکیمی، فجر. قلم استوار محمدرضا حکیمی، سابقه نیم‌قرن دفاع از ارزش‌ها را در پرونده خود دارد. نمایه‌های این کتاب به این شرح است: بعثت، غدیر، رحلت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله، شهادت امام علیه‌السلام، ولادت امام مجتبی علیه‌السلام، عاشورا، امام صادق علیه‌السلام، امام زمان و... .

۷) اسرار غدیر، محمدباقر انصاری، نشر مولود کعبه. بخشی از فهرست مطالب این کتاب عبارت‌اند از: گزارش تحلیلی و لحظه‌ای واقعه غدیر، گوشه‌ای از ناگفته‌ها، تحقیقی در خطبه غدیر، یک دوره کامل تاریخ غدیر، تصویری از تشکل جامعه اسلامی در دهه اول هجری و... . بیعت با امام عصر علیه‌السلام روز عید غدیر، فقط جشن نیست تا به شادی و کف زدن بگذرد. روز چشم دل گشودن است و با همه وجود بیدار شدن. روز بیعت است و حمایت از ولایت. روز مبارک باد گفتن است به یمن ولایت و روز شادباش گفتن به ولی عصر علیه‌السلام و بیعت مجدد با او. روز سلام و

صلوات است بر پیامبر ﷺ که امتش را رها نکرد. روز سپاسمندی از خداست که در دریای طوفانی و پر غفلت دنیا کشتی نجات ولایت را به سویمان فرستاد. مبارک باد این عید. مبارک باد این بیعت مجدد، مبارک باد ولایت امام عصر عجل الله فرجه.

منابع:

ماهنامه گلبرگ، ش ۱۳

ماهنامه گلبرگ، ش ۲۶

ماهنامه گلبرگ، ش ۷۰

ماهنامه گلبرگ، ش ۸۲

ماهنامه گلبرگ، ش ۹۴

<https://imamali.wiki>